

Secundo probatur ex eo, quod Jacobus adjungit, hominem justificari ex operibus, et non ex fide tantum. Ubi non potest justificatio sumi pro declaratione, eadem de causa, quia videlicet fides non justificat declarando, sed vel disponendo ad justitiam, et inchoando justitiam formalem secundum Catholicos, vel apprehendendo justitiam Christi, secundum hæreticos.

Tertio ex eo, quod additur, fidem Abraham ex operibus consummatam esse. Id enim non potest aliud significare, nisi justitiam inchoatam per fidem, accepisse incrementum, et perfectionem per opera.

Quarto ex eo, quod dicitur Raab meretricem ex operibus justificatam. Neque enim Raab declarari potuit justa, cum esset meretrix, sed vere justificata est, id est, ex infideli fidelis, et ex meretrice justa facta est. Non igitur justificatio apud Jacobum pro declaratione sumitur.

Jam vero quod Paulus loquitur de prima justificatione, qua quis ex impio efficitur justus, multis argumentis probari posset. Sed unum hoc loco sufficiet, quod ex ipso cap. III. et IV. ad Roman. petitur. Nam cap. III. sic ait: *Omnes peccaverunt et egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo* (1). Et cap. IV. probare volens Apostolus, hominem justificari ex fide, non ex operibus, adducit testimonium Prophetæ dicentis: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*. Quod testimonium de justificatione impii apertissime loquitur. Præterea ibidem Apostolus dicit: *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, credenti autem in eum, qui justificat impium, deputatur fides ejus ad justitiam*. Ubi non alia de causa, non dixit, credenti in Deum, sed credenti in eum, qui justificat impium, nisi quia de impii justificatione tractabat.

Sed una est hic gravissima difficultas, ex qua totus hic locus dependet. Nam et Paulus et Jacobus, utitur eodem exemplo Abraham, et uterque citat illa verba: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam*. Quare vel eodem modo uterque accipit justificationem, vel alter eorum inepte utitur exemplo Abraham, et perperam explicat verba Mosis.

Cæterum respondemus, Paulum, et Jaco-

(1) Rom. III, 23.

bum, non eodem modo accipere justificationem, et tamen ab utroque recte usurpari exemplum Abraham, et verba Mosis. Ac (ut a Jacobo incipiamus) respexit ille præcipue tempus, quo Abraham immolare voluit filium suum, quod legitur in Genes. cap. XXII. sic enim ait: *Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?* Illo autem tempore certum est, Abraham fuisse justum, quippe qui jam obedierat Deo, ut exiret de terra sua, et signum acceperat circumcisionem signaculum justitiæ fidei etc., et ideo illo novo opere obedientiæ non factum esse justum ex impio, sed justiore ex justo.

Quod vero Jacobus dicit, tunc impletam fuisse Scripturam, quæ ait: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam*, Non repugnat sententiæ nostræ. Nam non vult Jacobus dicere, tunc primum eam Scripturam impletam fuisse. Non enim ignorare poterat, verba illa multo antea fuisse dicta de fide Abraham, quando videlicet credidit Deo, promittenti sibi filium ex Sara, quod scriptum est in Genesi cap. XV, sed dicere voluit, tunc etiam fuisse Scripturam illam impletam, quando ex fide obtulit eundem illum filium super altare. Possunt enim illa verba applicari ad omnes insignes actus ejusdem Patriarchæ. Quemadmodum si quis narraret aliquod factum Nathanaelis, in quo ejus integritas et simplicitas appareret, posset vere dicere, nunc impletam est quod Dominus ait: *Ecce verum Israelitam*, in quo dolus non est. Itaque de verbis Jacobi nulla remanet quæstio.

De verbis Pauli major est difficultas, non desunt qui existiment, Abrahamum tunc primum justificatum esse a peccatis, cum credidit Deo promittenti filium, et cum de eo dictum est: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam*. Ita docet Anselmus in commentar. ad cap. IV. ad Roman. et eandem sententiam indicare videtur S. Augustinus, præfat. in Psal. XXXI. cum ait, exponens hunc locum: « Ergo ex fide justificatus est Abraham, et si opera non præcesserunt, tamen sequuta sunt ». Et si quidem hæc opinio vera esset, nulla esset in Paulo difficultas.

Cæterum non auderem dicere, Abrahamum non fuisse multo ante justificatum, quam de eo dictum sit: *credidit Abraham Deo etc.*

Primo, quoniam in Genes. cap. XII, XIII et XIV. narrantur egregia opera Abraham, ut quod vocatus a Deo, et jussus exire de terra sua, continuo obedierit, quod aram Deo erexerit, quod sæpius cum Deo familiariter collocutus fuerit.

Secundo, quoniam Apostolus ad Hebr. XI. inter præcipuas laudes Abraham ponit, quod fide obedierit exire in locum, quem nesciebat. Quod certe factum est multo ante, quam diceretur de eo: *Credidit Abraham Deo etc.*

Tertio, quoniam idem confirmant Patres, Origenes lib. IV. in epist. ad Rom. Ambrosius lib. I. de Abraham cap. 2. Chrysostomus hom. 31. et 36. in Genes. et Augustinus lib. XVI. de Civit. Dei cap. 13.

Quarto, quoniam id quod dicitur Genes. XV. *Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam* (1), si verba Hebræa diligenter inspiciantur, hunc sensum habet, quod actus ille credendi fuerit opus justum et meritorium, et pro tali sit a Deo judicatum et acceptum. Ex quo intelligimus, cum antea fuisse justum, cum opera justa facere potuerit, eaque fide non esse factum justum ex impio, sed justiore ex justo.

Dico igitur, Paulum usum esse exemplo Abraham, non ut significaret, Abrahamum tunc primum justificatum fuisse a peccatis, sed ut ostenderet, non justificari impium ex operibus sine fide et gratia Dei factis, sed ex fide et gratia Dei. Nam si Abraham justus, non est factus justior ex operibus sine fide, multo magis impius non poterit fieri justus ex operibus sine fide.

Possumus enim doctrinæ causa distinguere tres justitias. Unam, quæ sit gratia et non merces, qualis secundum rei veritatem est illa, qua impius justificatur; alteram, quæ sit merces et gratia, qualis est etiam secundum rei veritatem, qua justus fit justior; tertiam, quæ sit merces et non gratia, qualis esset, si homo ex operibus solius liberi arbitrii viribus factis justificaretur. Hanc tertiam contendit Apostolus excludere in epist. ad Rom. et ad Galat. Ad hoc autem faciendum nihil interest, utrum sumantur exempla a prima, vel a secunda justitia, cum neutra ex operibus sine fide obtineri possit.

Igitur Apostolus ad Rom. 4. loquitur de prima justificatione, qua quis ex impio fit

(1) Gen. XV, 6. — (2) Eccl. XVIII, 22.

justus: tametsi ad probandum, eam non fieri ex operibus, sed ex fide, exemplum petat a secunda justificatione, qua quis ex justo fit justior. Quare Paulus et Jacobus, consentiunt omnino in exemplo Abraham, et verbis Mosis intelligendis, quamvis ad varias conclusiones probandas illis utantur.

Porro sicut Paulus, cum loqueretur de prima justificatione, attulit exemplum Abraham, quod erat secundæ, ut probaret a majori, non posse impium justificari ex operibus sine fide, si Abraham justus non est factus justior ex operibus sine fide: sic Jacobus cum loqueretur de secunda justificatione, attulit exemplum Raab, quod est primæ justificationis, ut probaret a majori, justum fieri justiore ex operibus, et non ex fide tantum: si Raab ex meretrice facta est justa ex operibus, et non ex fide tantum. Nam probabile est valde, Raab usque ad illud tempus, quo suscepit nuncios Josue, fuisse non solum meretricem, sed etiam infidelem: sed ab eo tempore credidisse in Deum, et opere illo misericordiæ præparatam fuisse ad justificationem, ita ut bonum illud opus ex fide factum, non fuerit meritorium simpliciter justificationis, sed imperfecte et de congruo, ut supra diximus de dispositionibus ad gratiam.

CAPUT XIX.

Opera justificare, probatur ex aliis Scripturis et rationibus.

Præter Jacobi testimonium, quod apertissimum est, non desunt alia multa, quæ breviter perstringemus. Idem igitur probatur ex verbis illis Ecclesiastici cap. 18. *Non impediatis orare semper, et ne vereris usque ad mortem justificari* (2). Ubi monet Sapiens, ut assidua oratione justitiam nostram augere atque alere studeamus.

Calvinus in Antidoto ex occasione Græci vocabuli, *μεινός*, dicit, legendum esse, ne differas justificari usque ad mortem, ut hoc testimonium ad primam justificationem, non ad secundam pertineat. At verbum illud Græcum potest etiam commode verti, ne cesses, quod est idem cum illo, ne vereris, vel, ut legit S. Augustinus in Speculo, ne verearis. Omnia enim continuationem et

progressionem, non inchoationem justitiæ significant. Et consonant huic sensui præcedentia et sequentia. Illud enim quod proxime antecedit: *Non impediatis orare semper*, significat continuationem et progressum orationis, quæ propria sunt justorum proficientium, non impiorum nondum conversorum. Quod autem proxime sequitur: *Quia merces Domini manet in æternum*, est ratio aptissima, congruens præcepto augendæ justificationis. Nam primæ justificationi impiorum non merces, sed indulgentia congruit.

Alterum testimonium habetur apud Apostolum ad Rom. VI. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem, sic exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem* (1). Quo loco illud, *in sanctificationem*, non significat, ad acquirendam primam sanctitatem: nam sanctos et justos alloquebatur Paulus, sed ad augendam sanctificationem. Intelligi autem per sanctificationem, justificationem, et per sanctitatem, justitiam, perspicuum est ex antithesi. Opponit enim sanctificationem iniquitati.

Tertium testimonium est ejusdem Apostoli in posteriore ad Corinthios cap. VII. *Has ergo habentes promissiones charissimi, emundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini* (2). Ubi docet Apostolus, per mentis et corporis puritatem proficiendum esse quotidie ad majorem justitiam et sanctificationem.

Quartum testimonium II ad Corinth. IX. *Multiplicabit semen, et augebit incrementa frugum justitiæ vestræ* (3). Docemur his verbis, per eleemosynas liberaliter pauperibus erogatas, diminui facultates, sed augeri justitiam. Ubi opportune etiam Paulus allegat illud Psalmi CXI. *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi* (4); pulchre enim verbo, « dispersit », opponitur verbum contrarium, « manet », quia sicut divitiæ corporales per eleemosynam dissipantur, ita justitia spiritualis per eandem eleemosynam radicatur, stabilitur, et crescit, ut manere possit in sæculum sæculi.

Quintum testimonium Joan. XIV. *Qui diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum* (5). Hæc nova dilectio post

(1) Rom. VI, 19. — (2) II Cor. VII, 1. — (3) II Cor. IX, 40. — (4) Psal. CXI, 3, 9. — (5) Joan. XIV, 23. — (6) Apo. XXII, 41. — (7) Psal. XXXI, 1.

impleta mandata, quid est, nisi dilectionis, ac per hoc justitiæ augmentum, quod per observantiam divinæ legis acquiritur?

Sextum testimonium, Apocal. ult. *Qui in sordibus est, sordescat adhuc, et qui justus est, justificetur adhuc* (6). Certe qui magis sordescunt, per mala opera, et nova peccata sordescunt: igitur et qui magis justificantur, per bona opera, et novam obedientiam justificantur.

His addi possunt duæ rationes ex iis, quæ in capitibus superioribus probata sunt. Nam si potest justus legem divinam implere, ut supra demonstratum est, potest etiam sine dubio per opera justificari. Neque enim adversarii negant, implenti legem, deberi justitiam: « Obedientia legis » (inquit Philippus in Apologia Confess. tit. de impletione legis) « esset justitia, si legem faceremus ». Rursus, si potest justus operâ vere bonâ facere, quæ nullo vitio polluta sint, ut supra ostendimus: potest utique justitiam facere, et multiplicando opera justâ, consequenter augere justitiam.

CAPUT XX.

Solvuntur objectiones ex Scripturis, contra veritatem justitiæ actualis.

Superest tandem, ut objectiones hæreticorum, quibus illi probare nituntur, omnia opera nostra esse peccata, breviter diluamus.

Primum igitur objicit Calvinus illud Psal. XXXI. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata* (7). David enim cum hæc diceret, non ad unum temporis momentum, quo homo per Baptismum justificatur, sed ad totam vitam justorum respiciebat. Proinde sequitur, ut tota vita justorum remissione indigeat, quod non fieret, nisi perpetuo, et in omnibus operibus peccaremus.

Respondeo: Quam vera sunt verba David, tam falsa est glossa Calvini. Nam si tota vita justorum, et omnia ipsorum opera peccatis sordescerent, unde diceret idem David in Psal. I. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiæ non sedit, sed in*

lege Domini voluntas ejus. Et in Psalm. CV. *Psallam, et intelligam in via immaculata, quando venies ad me. Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Non proponebam ante oculos meos rem injustam. Non adhæsit mihi cor pravum, ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat* (1). Et similia, quæ passim repetit? Certe hæc non bene cohærent cum eo, quod dicit Calvinus, totam vitam justorum, ex testimonio David, nihil esse nisi peccatum. Loquitur igitur David in Psalm. XXXI. de initio justificationis, sive de prima justificatione, per quam remittuntur peccata, et infunditur charitas, ut per eam corde dilatato per viam mandatorum currere valeamus.

Secundo objiciunt adversarii omnes, illud Ps. CXLII. *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (2).

Respondeo: Triplex hujus loci explicatio a Patribus indicatur. Prima est S. Augustini in commentario hujus loci, ubi dicit, hominem coram Deo justificari non posse, quoniam ex se justitiam nullam habet, sed si quam habet, ex Deo habet. « Qui cum illo, inquit, Augustinus, volunt intrare in judicium, nisi qui ignorantes Dei justitiam, suam volunt constituere »? Sententia igitur David hæc est. Non intres in judicium cum servo tuo, id est, noli me judicare ex his, quæ ex me habeo. Sic enim non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Et ideo paulo ante dixerat. *In veritate tua exaudi me in tua justitia*: id est, in justitia, quam ut haberem, tu dedisti.

Altera expositio est ejusdem Augustini in libro de perfectione justitiæ. Hieronymi in epistol. ad Ctesiphontem, et Gregorii in commentario hujus Psalmi, qui est postremus ex penitentialibus, qui referunt hunc locum ad peccata venialia, sine quibus in hac vita esse non possumus. Non autem sequitur, ut omnia nostra opera sint peccata, etiamsi absque peccato vivere non possimus. Miscentur enim operibus bonis opera quædam mala, quæ tametsi levia, et quotidiana sint, tamen in judicio Dei non injuste puniuntur. Igitur sententia Psalmi hoc secundo modo accepti, hæc erit, Non intres in judicium cum servo tuo, id est, non cupio teum contendere, confiteor me peccatorem,

et veniam oro. Nam non ego solus, sed etiam omnis homo aliquando peccat, nec est ullus ita justus, qui non aliquando labatur, et erret.

Tertia expositio est Hilarii, Hieronymi, Arnobii, Euthymii, et aliorum in hunc Psalmum, et S. Bernardi serm. 3. de verbis Isaïæ, qui dicunt, sententiam Davidis esse, non posse hominem justificari, si comparetur ad Deum, non quod non sit in homine justo vera justitia, si absolute consideretur, sed quia tanta est puritas, et sublimitas justitiæ Dei, ut omnis hominum, et Angelorum justitia, cum ea comparata, injustitia esse videatur. Sicut etiam stellæ clarissimæ sunt in se; tamen coram Sole continuo tenebescunt. Atque hoc est, quod in Job legimus, cap. IV. *Numquid homo Dei comparatione justificabitur?* Et cap. IX. *Vere scio, quod ita sit, et quod non justificabitur homo compositus Deo* (3). Quem locum tractans Augustinus libro ad Orosium, contra Priscillianistas, et Origenistas, cap. 10. « In comparatione justitiæ Dei, si nec sancti in cœlis Angeli justitia esse dicantur, non mihi videtur importuna sententia; non quia ut hoc essent, a justitia lapsi sunt, sed quia facti sunt, et Deus non sunt, tantumque spiritualis luminis habere non possunt, quantum habet ille, a quo facti sunt. Ibi enim summa justitia, ubi summa sapientiæ: et hoc Deus est, de quo dictum est, soli sapienti Deo. Et infra: Cujus participatione justitia sunt, ejus comparatione nec justitia sunt ».

Tertio, objiciunt illud Ecclesiastæ VII. *Non est homo justus, qui faciat bonum, et non peccet* (4).

Respondeo: Non significat Sapiens ut Lutherus existimare videtur, hominem justum peccare, dum bonum facit: sed neminem esse tam justum, qui semper bonum faciat: omnes enim aliquando peccant, juxta illud Proverbiorum XXIV. *Septies in die cadit justus, et resurgit* (5). Ubi non dicitur justus ad singulos passus cadere, sed aliquoties cadere, nec dicitur semper cadere, sed aliquando cadere, aliquando resurgere: nisi etiam resurgere apud Lutheranos sit cadere. Vide S. Hieronymum, hæc loca explicantem, tum in commentario Ecclesiastæ, tum in lib. I. adversus Pelagianos et in epistol. ad Ctesiphontem.

(1) Psal. I, 4; ibid. CV, 1. — (2) Ps. CXLII, 2. — (3) Job. IV, 17; ibid. IX, 2. — (4) Eccl. VII, 21. — (5) Prov. XXIV, 16.

Quarto, obijciunt illud Isaïæ LXIV. *Facti sumus ut immundi omnes nos, et quasi pannus menstruatus, universæ justitiæ nostræ* (1).

Respondeo : Hic plane triumphare sibi videntur hæretici. Hunc enim locum semper in ore habent : cum tamen ad rem nihil pertineat, propter tres rationes. Primo, quoniam sine dubio non loquitur Isaïas de justis hominibus, sed de insignibus peccatoribus, ob quorum scelera tradenda erat civitas, et totus populus in manu regis Babylonie. Quod enim loquitur Isaïas in persona ejusmodi hominum sceleratorum, patet primo, quoniam paulo ante dixerat : *Ecce tu iratus es, et peccavimus*, id est, ut Cyrillus exponit, quia tu iratus es, deseruisti nos, deserti autem resistere non potuimus. At justis non deseruntur a Deo, quippe qui non deserit, nisi prius deseratur. Non igitur de justis, sed de impiis loquitur. Quod si exponas : *Ecce tu iratus es, et peccavimus*, id est, ideo tu iratus es, quia peccavimus, in idem recidet sententia. Deus enim non irascitur justis, sed tegit eorum peccata, et non imputat, ut adversarii volunt. Loquitur igitur Isaïas de impiis, quibus Deus irascitur, non de justis, quorum peccata dissimulat.

Secundo, patet ex verbis sequentibus. *Non est qui invocet nomen tuum, non est qui surgat, et teneat te*. At justis Deum invocant, et ipse Isaïas, qui justus erat, in hoc ipso capite Deum invocat, et Philippus in Apologia Confessionis Augustinæ valde gloriatur, quod propter Lutheri doctrinam didicerit populus exercere opera fidei, et maxime in precibus Deum frequenter invocando. Loquitur igitur Isaïas in persona impiorum, non in persona sua, vel aliorum justorum.

Tertio, opera justorum Scriptura ubique laudat, et dicit, esse Deo placita, et accepta in odorem suavitatis, ut supra probatum est, et in hoc ipso capite dicit Isaïas : *Occurristi lætanti, et facienti justitiam : in viis tuis recordabuntur tui* (2). Non igitur loquitur de operibus justorum, cum dicit, justitiam esse quasi pannum menstruatum, nisi quis ita desipiat, ut existimet, Deo placere sordes, et pannum menstruatum ad illo, qui fons est totius puritatis, acceptari in odorem suavitatis.

Neque movere nos debet, quod Isaïas loqui videatur ita generatim, ut omnes homines comprehendat. Est enim iste Scriptura

mos, ut loquatur de multis, quasi de omnibus : *Omnis caro* inquit (Moses, Gen. VI.) *corruperat viam suam* (3). Et tamen ibidem vocat Noe virum justum, atque perfectum. Et Apostolus Paulus I ad Corinth. I. vocat omnes Corinthios sanctificados in Christo Jesu, et tales, ut nihil eis desit in ulla gratia, et prædicat fore, ut confirmetur a Deo usque in finem sine crimine. Et tamen cap. III. omnes vocat carnales, et dicit : *Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis* (4). Cæterum laudat omnes propter quosdam, qui apud eos laudabiles erant, vituperat omnes propter quosdam, qui apud eosdem vituperatione digni erant. Vide Augustinum lib. de unitate Ecclesiæ, cap. XII. ubi hunc morem Scripturæ sacræ diligenter observat. Atque hæc est prima ratio cur testimonium Isaïæ ad rem non faciat.

Alter ratio est, quoniam etiamsi loqueretur Isaïas de omnibus, id est, de toto illo populo, tamen non loquebatur de omnibus, pro omni tempore, sed solum pro eo tempore, quo tradendi erant propter summa ipsorum scelera in captivitatem Babylonicam. Id enim patet ex sequentibus verbis : *Civitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Hierusalem desolata est, domus sanctificationis nostræ, et gloriæ nostræ, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, et omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas* (5). Non autem sequitur, si quodam tempore totus populus fuit malus, ut omni alio tempore fuerit malus, et omnia opera ipsorum semper fuerint mala.

Tertia ratio est, quoniam non solum loquitur Isaïas de justis, sed de impiis, et de impiis pro certo quodam tempore, sed etiam non loquitur de omnibus operibus illorum impiorum, quasi omnia essent peccata, sed tantum de operibus illis, quæ ipsi justitias esse putabant, ut sacrificia, neomenias etc. poterant enim illi ipsi impii multa opera facere, quæ neque essent meritoria apud Deum, neque peccata, sed bona moraliter, ut alibi docuimus. Et ideo non dicit Isaïas, omnia opera esse velut pannum menstruatum, sed, omnes justitias esse quasi pannum menstruatum, vocat enim justitias opera quædam ad cultum divinum instituta, in quibus illi præcipue justitiam constituebant, quæ

(1) Isai. LXIV. 6. — (2) Isai. LXIV, 5. — (3) Gen. VI, 12. — (4) I Cor. III, 1. — (5) Isai. LXIV, 10.

quoniam non bona intentione, nec sicut oportebat, ab illis fiebant, merito pannu menstruata comparantur. De iis enim dicit Dominus Isaïæ I. *Ne offeratis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi. Calendas vestras, et solemnitates vestras odovit anima mea* (1).

Ad has causas accedat confessio Lutheri et Calvinii. Uterque in commentario hujus loci fatetur, hoc testimonium non recte adferri contra justitiam operum : et tamen idem Lutherus in assertione artic. 31. ex hoc potissimum testimonio probare conatus erat, omnia opera justorum esse peccata.

Quinto, obijcit Lutherus ex cap. VI. Matthæi orationem Dominicam. Nam ex eo quod oramus quotidie : *Santificetur nomen tuum, Fiat voluntas tua, Dimitte nobis debita nostra* (2) : colligi dicit Lutherus, nos omnes in omni opere nostro peccare : quoniam non petimus quod habemus, sed quod non habemus. Igitur semper in nobis polluitur nomen Domini, semperque rebelles sumus in omni opere voluntati Dei, semper denique egemus, ut nobis peccata misericorditer remittantur.

Respondeo : Potest hoc argumentum rectissime in adversarium retorqueri. Nam Christus non docuit nos petere, quæ numquam impetraturi essemus, immo promisit nos accepturos quod peteremus, dicens : *Petite et accipietis, et : Omnis qui petit, accipit*. Petimus autem sanctificari nomen Domini, et ut fiat a nobis voluntas Dei, igitur non polluitur semper in nobis, sed sanctificatur potius nomen Domini, et legi obediens, facimus Domini voluntatem. Alioqui frustra id peteremus, si numquam impetraremus. Præterea si non potest quisquam petere, ut fiat voluntas Dei, nisi qui semper Dei voluntati rebellis est. Quomodo Christus oravit, *Fiat voluntas tua ? an etiam Christus semper voluntati Dei rebellis erat ?*

Respondeo igitur, non solum posse peti quod non habemus, sed etiam conservationem, et incrementum ejus quod habemus. Sic enim explicat S. Cyprianus serm. de oratione Dominica primam illam petitionem : *« Id, inquit, petimus, et rogamus, ut qui in Baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus, perseveremus »*. Et eodem modo explicat S. Augustinus in libro de bono perseverantiæ cap. 2 ?

Illud autem : *Fiat voluntas tua sicut in*

(1) Isai. I, 13. — (2) Mat. VI, 9.

caelo, et in terra, monent prædicti Patres, posse etiam sic intelligi, ut petamus conversionem infidelium, ut videlicet illi quoque, qui nomine terræ intelliguntur, faciant voluntatem Dei, sicut eam faciunt plerique fideles, qui nomine cœli significantur. Ex quo intelligimus, sanctos Patres contrario modo ex Dominica oratione argumentari, ac Lutherus facere soleat.

Porro illud : *Dimitte nobis debita nostra*, dicimus non pro omni opere nostro, (pro multis enim gratias agimus, non veniam petimus) sed pro venialibus peccatis, quæ bonis operibus admiscuntur. Quod autem Lutherus dicit in assertionem articuli secundi, dici illam orationem pro concupiscentia, quæ semper est in nobis, repugnat expresse S. Augustino, qui in libro de perfectione justitiæ scribit, non esse opus dicere : *Dimitte nobis debita nostra, pro concupiscentia, quæ est in nobis, nisi motibus ejus voluntate consentiamus*.

CAPUT XXI

Solvuntur objectiones ex Patribus, contra veritatem justitiæ actualis.

Præter Scripturæ testimonia proferunt etiam adversarii nonnulla ex Patribus, Cypriano, Hieronymo, Augustino, Gregorio, Bernardo. S. enim Cyprianus in serm. 4. de mortalitate sic loquitur : *« Obsessa mens hominis, et undique Zabuli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si avaritia prostrata est, exurgit libido, etc. »*

Respondeo : Nihil hoc loco S. Cyprianus dicit, contra justitiam operum, sed contra miseriam hujus vitæ, quæ tota militia, sive tentatio est, super terram. Una tentatione devicta, continuo exoritur alia, atque ita semper pugna pugna succedit. Quam autem justitiam operum veram, et meritoriam Cyprianus agnovit, perspicuum est ex sermone de elemosyna, ut in libro sequenti citabimus.

Ex S. Hieronymo adducunt verba illa in 1. Dialogo adversus Pelagianos : *« Tunc ergo justis simus, quando nos peccatores fatemur, et justitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia »*.

Respondeo : Potest hic locus referri ad